

L'expansió fora del cinyell de les muralles

▶ A partir dels anys setanta del segle XIX, l'eixample de Manresa es va formar al voltant de la carretera de Cardona, la de Vic i el primer tram del Passeig i, durant la segona meitat del segle XIX i inici del XX, van sorgir nous barris al seu voltant

Francesc Comas

MANRESA

El creixement econòmic de la segona meitat del segle XIX va comportar una gran transformació del paisatge urbà. La Manresa medieval, encerclada per muralles i amb una estructura urbana molt rígida, va ser superada per una nova ciutat, que es va anar definint cap al nord a través de tres grans eixos.

Les muralles representaven un cinyell massa encarcerat per a una nova societat que necessitava més terres per localitzar els nous centres productius. A la vegada, el sòl urbà, que en la societat tradicional no tenia gaire valor d'ús i de canvi en contraposició al sòl agrícola, ara esdevé un element important per obtenir beneficis. La societat liberal enderroca muralles i construeix nous espais a fora de la ciutat històrica.

Tres grans eixos

A Manresa, l'eixample es va formar a partir de la dècada dels setanta del segle XIX al voltant de tres grans eixos: la carretera de Cardona, la carretera de Vic i el primer tram del Passeig i voltants. I, durant la segona meitat del segle XIX i començament del XX, es començaren a formar nous barris al voltant d'aquests eixos.

L'anomenada carretera transversal de Catalunya, projectada el 1848, i que anava de Tarragona a

El primer tram de la carretera de Cardona. A l'esquerra, la Muralla de Sant Domènec

Palamós, va formar, a Manresa, un eix que travessava la ciutat d'oest a nord-est i, al seu voltant, el barri de la carretera de Cardona, que va enllaçar amb el de Valldaura, que també s'anava formant a la segona meitat del XIX. Si bé, aquest darrer va ser en els seus orígens un barri bàsicament industrial, amb la instal·lació de nombroses farineres, serradores, fàbriques tèxtils, gasòmetre, etc., que hi van anar per aprofitar la seva proximitat amb el tren i l'intercanviador de Manresa-Estació entre les dues línies ferroviàries. A més, la proximitat al riu va permetre instal·lar-hi

nombroses fàbriques tèxtils.

El ritme de construcció de cases a la carretera de Cardona va ser molt lent. Al començament se n'hi van edificar poques, però, a partir del 1875, l'edificació es va accelerar com a conseqüència de l'acabament de la tercera guerra Carlina i la represa econòmica que va comportar (la febre d'or). El primer tram que es va construir va ser el més proper a la ciutat medieval i al costat de la fàbrica de Cal Pere Parera, que va formar el carrer de Magnet, que era el nom del propietari dels terrenys situats a la dreta del Cós.

Casals senyorials

El primer tram de la carretera de Vic es va configurar amb anterioritat a la carretera de Cardona. A mitjan segle XIX trobem una colla de casals senyorials promoguts per burgesos manresans que els edificaven en aquest primer tram, com la casa de Marià Mas; la casa dels Balaguer, comerciants d'olis d'Ivars d'Urgell que aixequen l'edifici el 1861, i la casa Portabella (1857) de la Fàbrica dels Panyos, amb un edifici simètric amb predomini de l'horitzontalitat, on destaca una ornamentació floral amb la data de 1857. Més amunt

El ritme de construcció de cases a la carretera de Cardona va ser molt lent. Al començament se n'hi van edificar poques

Cal destacar que, al llarg de la carretera de Vic, es produïa una estratificació social molt marcada

trobem altres cases que en la façana o les llindes ens indiquen l'any de construcció, així com la casa senyorial dels germans Bosch, a tocar del carrer de Bilbao, on, damunt la llinda de la porta, hi ha gravat l'any 1891.

Cal destacar que, al llarg de la carretera de Vic, es produïa una estratificació social molt marcada. En el primer tram trobem edificis més o menys grans per a la burgesia o els comerciants, mentre que, a mesura que anem avançant, es van anar construint blocs d'habitatges senzills per a la classe treballadora, com les casetes de planta baixa i primer pis que hi havia davant de cal Roqueta o passat la Bonavista, o després del Pont de Ferro i que encara existeixen avui en dia.

A la segona meitat del XIX s'obren els carrers de Lladó, Arcs, Caritat, Senioses i Hospital, Firmat, Ribera, actual Jacint Verdaguer, etc., que enllacen amb el barri del Remei. La majoria d'aquests carrers i tota la zona de l'eixample manresà es van configurar a partir dels camps de regadiu i els canals de la Sèquia.

L'APUNT

Un Passeig de 1.070 metres

▶ El tercer eix de creixement de Manresa va ser l'actual passeig de Pere III, que donava la volta al turó del Puigterrà i que fa 1.070 metres. Va ser planificat els anys vuitanta i, després de nou anys d'obres, es va inaugurar el primer tram, el 1891; el que va de la Muralla a l'actual cruïlla amb el carrer de Guimerà sobre l'antic traçat d'una bona part del torrent de Predicadors.

Quan van venir els delegats de la Unió Catalanista a Manresa, el Passeig no era res més que un carrer ample que es feia servir per posar-hi les parades de bestiar durant les fires i mercats. Malgrat va ser urbanitzat al final del XIX com a zona de passeig de la nova ciutat que s'anava formant, la seva urbanització va ser molt lenta. Es va haver d'esperar la primera dècada dels deu, i superar la greu crisi econòmica que va patir la ciutat com a conseqüència dels fets del 98, perquè la burgesia manresana hi comencés a edificar les seves

residències i abandonés l'eix senyorial de la ciutat antiga: Sobrerroca-plaça-Sant Miquel i Born. Ara, la burgesia industrial local va anar a viure al Passeig, en els edificis que va construir majoritàriament l'arquitecte modernista Ignasi Oms i Ponsa: la Buresa, la casa Davant, la casa Lluvià, la casa Torra, la Gabernet-Espanyol; el Casal Regionalista i la casa Sitges d'Alexandre Soler March; la casa Padró de Bernat Pejoan, el café Mundial de Josep Coll, que va ser enderrocat fa anys, etc. Tots aquests edificis i el Casino dels Senyors es van convertir en la imatge de la Manresa moderna que s'anava configurant.

El Passeig es va convertir en un dels espais més significatius de relació i de socialització de la nova ciutat que es formava. Si fins aleshores la gent feia el «passeig de ratlla a ratlla», i que era anar del carrer de Sobrerroca al Born passant per Plaça-Sant Miquel i Plana, ara es farà «la volta del Passeig», es pujarà

Una de les imatges més antigues del primer tram del Passeig de Manresa

per la dreta i es baixarà per l'esquerra tot saludant amics, coneguts i saludats.

El Passeig va esdevenir el símbol d'identitat de la col·lectivitat, punt de trobada i espai

d'oci i diversió mitjançant diferents locals d'esbarjo com cafès, petits parcs d'atracció, teatrets desmuntables, places de toros i les característiques cadires.